

MITMEKEELSE LAPSE KÕNE ARENGU TOETAMINE

Mitmekeelse lapse kõne areng võib edeneda samal viisil nagu ühekeelse lapse kõne areng. Mitmekeelse lapse kõne arengusse tuleb tihti rohkem panustada, et laps õpiks kõik need keeled, mida soovitakse, et ta õpiks.

Vanematel tasub rääkida lapsele oma kõige tugevamat ja loomulikumat keelt: seda keelt, milles ta ise mõtleb. Nii õpib laps ka rikkalikku keelt. On tähtis, et lapsel on oma perega toimiv keel, et vestlus perega ja sugulastega õnnestuks ka täiskasvanuna. Kui peres on kasutusel mitu keelt, tasub juba enne lapse sündi mõelda, mida nendest keeltest soovitakse, et laps õpiks. On soovitatav, et üks täiskasvanu räägib lapsele järjekindlalt enda valitud keelt. Kui vanematel on eri emakeeled, kumbki vanem võib rääkida lapsele oma keelt.

Laps peab kuulma ja kasutama piisavalt neid keeli, mida soovitakse, et ta õpiks. Kui lapse igapäevaelus on kodukeele rääkijaid vähe, peavad vanemad panustama lapse kodukeele arendamisse tavalisest rohkem. Keelt, mida harjutatakse, on

tähtis kasutada mitmekülgset: tervitada, küsida, kommenteerida, rääkida, teha nalja, paluda ja väljendada emotsioone. Hea kodukeele oskus toetab ka soome keele õppimist. Mõnikord kuuleb laps palju kodukeelt, aga vaid vähe soome keelt. Sel juhul on tähtis pakkuda lapsele rohkem võimalusi soome keele harjutamiseks (nt ringid, harrastused, mängukaaslased).

Igas vanuses laste kõne arengu seisukohast on kasulik, et lapsele räägitakse ja temaga tehakse asju koos. Rääkige lapsega, isegi kui ta saab kodukeelest alles vähe aru või ei oska vastata. Laps õpib sõnu, kui neid igapäevaelus sageli korraldatakse. Kaasake laps igapäevaelu tegemistesse, rääkige teie ümber toimuvatest asjadest, vestelge lapsega, meenutage koos kogetud asju, kuulake last, mängige temaga. Kuna laps õpib keelt kõige paremini õigetes vestlusolukordades, oleks hea, et laps vaatab televiisorit või kasutab mobiiltelefoni/tahvelarvutit ainult lühikest aega päevas. Toeks on see, kui telesaated ja videod on kodukeelsed või soomekeelsed.

Igas vanuses laste kõne arengu seisukohast on kasulik, et lapsele räägitakse ja temaga tehakse asju koos.

Beebi ja väikelaps (0-2 a)

Vastsündinud beebi ei mõista veel kõnet, aga täiskasvanul on hea beebiga rääkida ja vastata beebi häälitsemisele ja liigutustele, et beebi innustuks kõnest ja kommunikatsioonist. Beebile on tähtis, et ta saab uurida maailma koos täiskasvanuga. On hea rääkida lapsele, mida igapäevaelus tehakse (nt „nüüd vahetame mähkme“) ja nimetada asju, mis talle huvi pakuvad. Beebi naudib lauludest ja salmidest ja sellest, kui vanem muudab rääkides hääletooni. Beebi õpib sõnu mõistma enne kui ta neid ise moodustama hakkab ja väljendab end kasutades nuttu, häälitsemist, ilmeid ja žeste. Esimesed sõnad tekivad tavaliselt umbes 1 aasta vanuses.

- Mängige mängu „kuku“ (peekaboo). Katke oma või lapse nägu nt käte või salliga, oodake üks moment, võtke käed/sall näo eest ja öelge rõõmsalt „kuku“.
- Visake ja veeretage palli teineteisele. Ehitage koos klotsidest torne.
- Kui laps hakkab sõnu kasutama, laiendage lapse väljendust (nt kui laps näitab autot ja ütleb „auto“, võib täiskasvanu öelda „Jah, seal sõidab auto“).
- Vaadake beebiga lihtsaid pildiraamatuid. Alguses näidake ja nimetage lapsele pilte. Kui laps hakkab ise pilte näitama, on tähtis nimetada lapse näidatud pilte. Kui laps on moodustanud oma esimesed sõnad, võite meelitada last matkima nt loomade häälitsemist ja lihtsaid sõnu.
- Tehke koos nuppudega puslesid. Nimetage pusle pilte ja kommenteerige mängu käiku (nt „Tore, et leidsid pardi koha!“).

Mänguealine laps (umbes 2-5 a)

Selles vanusefaasis areneb lapse kõne hoogsalt ja muutub mitmekesisemaks. Umbes kahe aasta vanuselt hakkab laps tavaliselt sõnu kombineerima ja lühikesi lauseid moodustama. Laps huvitub rohkem oma keskkonnast ja hakkab tasapisi ka muust kui situatsiooniga seotud kõnest aru saama. Kui laps kasvab saab temaga järjest mitmekesisemalt vestelda. Laps naudib, kui täiskasvanu näitab üles huvi tema tegemiste vastu. Last võib kaasata igapäevaelu väikestesse töödesse ja lapsega võib vestelda igapäevaelu sündmustest, mängida süžemänge ja lauamänge.

- Mängige koos nt nukukudega, autodega, loomadega, mängunõudega, rollirietuses või legodega. Rääkige, mis mängus juhtub, paluge lapsel jutustada mängust ja soovitage mängu uusi sündmuseid.
- Lugege pildiraamatuid, milles on lühike lugu. Vestelge lapsega loost ja küsige lapse käest loo või piltidega seotud küsimusi.
- Joonistage ja värvige koos. Rääkige, mida joonistate ja mõelge välja nt pildiga seotud lugu.
- Käige õues ja uurige loodust ja keskkonda koos. Otsige nt kive, värvilisi lehti või putukaid ja vestelge nendest.
- Mängige lapsele sobivaid mängumänge ja lauamänge. Neid saate laenata raamatukogust.

Eelkooli- ja kooliealine (6 a ->)

Laps räägib juba pikkade lausetega ja arutleb mitmesuguste nähtuste üle, näiteks asjade põhjuste ja tagajärgede üle. Laps õpib abstraktseid sõnu nagu „vahel“, „sama palju“ ja „varem“. Kooli alguse lähenedes võib lapsega tasapisi tähtede ja numbritega tutvuda. Paljud lapsed nadivad endiselt mängimisest ja õpivad mängides keelt ja oskust kaaslastega käituda.

- Lugege raamatuid, milles on pikem lugu. Küsige lapselt loo kohta miks-küsimusi. Arutlege lapsega loo tegelaste emotsioonide ja sündmuste põhjuste ja tagajärgede üle. Vestelge, kas lapsel on oma kogemusi loetud teemal.
- Mängige sõnamänge. Mõelge kordamööda välja nt loomi, puuvilju või A-tähega algavaid sõnu. Mängige sõnaseletusmänge, milles üks mängija kirjeldab mingit asja ja teised arvavad, mida ta mõtleb (nt Junior Alias).
- Mängige mängu, milles peab reeglitest kinni pidama (nt kullimäng, peitus).
- Kui räägite lapsega, kasutage kõnes kirjeldavaid sõnu (nt „rõõmsalt“, „keeruline“) ning täpseid aja ja koha mõisteid (nt „Ülehomme lähme ujulasse“, „Pane lusikad **kõige ülemisesse** sahtlisse“).
- Koolilapsega tasub vestelda kodukeeles koolis õpetatud asjadest. Nii kasvab lapse sõnavara ka kodukeeles.

Mis siis, kui...

- 1. kodukeele harjutamiseks on keeruline igapäevaelus aega leida?** Harjutamist saab paigutada igapäevaelu hetkedesse. Näiteks söögitegemise ja söömise käigus võib lapsega vestelda sellest, mida täna söögiks valmistatakse, kust ained osteti, kuidas sööki valmistatakse, kuidas see maitseb, kuidas laud kaetakse ja kuidas kööki koristatakse. Kui lapse veedab suure osa päevast soomekeelses lasteaias, võib lapsele proovida organiseerida harrastuse või mängukaaslased oma emakeeles.
- 2. laps ei räägi kodukeelt?** Mõnikord räägib laps meelsamini lasteaia õpitut keelt. Last ei tohi sundida või survestada kodukeelt kasutama. Vanemal tasub siiski rääkida järjekindlalt oma keelt ja korrata lapse poolt räägitut asju kodukeeles. Last võib inspireerida oma keelega nt vaadates lastesaateid kodukeeles, hoides kontakti sugulastega või tutvustades lapsele perekonna kultuuri.
- 3. lapse kõne areneb aeglaselt või uued sõnad ei jää meelde?** Mõnel lapsel tekib raskusi kõne ja keele arengus, kuigi keele arengut toetatakse. Sel juhul on hea minna logopeedi hinnangule.